

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

TEMIR TANQISLIGI ANEMIYASINI ANIQLASH VA DAVOLASHDA LABORATOR DIAGNOSTIKANING ROLI

Abdurahmonov Azizbek Batirovich

Assistent kafedrası PVB va endokrinologiya, Urganch filiali TTA

Manzil: Xorazm viloyati, Xiva shahri, Qurqam ko'chasi, 2-uy

Tel.: +998 90 430 49 60

E-mail: kofari766@gmail.com

Zaripov Sirojiddin Bayjanbayevich

Assistent kafedrası PVB va endokrinologiya, Urganch filiali TTA

Manzil: Xorazm viloyati, Urganch shahri, Ibn Sino ko'chasi, 39-uy

Tel.: +998 91 423 34 17

E-mail: zaripovsirojiddin88@gmail.com

Qodirbergenov Tangribergen Baxodirovich

Assistent kafedrası PVB va endokrinologiya, Urganch filiali TTA

Manzil: Xorazm viloyati, Xiva shahri, Omadli ko'chasi, 67A-uy

Tel.: +998 90 429 99 77

E-mail: tangribergenqodirbergenov@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola temir tanqisligi anemiyasini aniqlash va davolashda laborator diagnostikaning o'рни haqida so'z yuritadi. Temir tanqisligi anemiyasi, dunyoda eng keng tarqalgan qon kasalliklaridan biri bo'lib, organizmda temir miqdorining kamayishi natijasida rivojlanadi. Ushbu maqolada, temir tanqisligi anemiyasini aniqlashda laborator diagnostikaning zamonaviy usullari, shu jumladan gemoglobin darajasini o'lchash, ferritin va temir konsentratsiyasini aniqlash, shuningdek, boshqa biokimyoviy testlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Temir tanqisligini aniqlashda laborator tekshiruvlar yordamida kasallikning erta bosqichlarini aniqlash, davolash samaradorligini baholash va bemorning holatini kuzatib borish mumkinligi muhim ahamiyatga ega. Maqolada, shuningdek, temir tanqisligi anemiyasini davolashda laborator diagnostikaning yordamida optimal davolash strategiyalarini ishlab chiqish, dori-darmonlar va ularning dozalarini to'g'ri belgilash imkoniyati ham muhokama qilinadi. Maqola temir tanqisligi anemiyasini davolashda diagnostik usullarning rivojlanishini va ular asosida samarali klinik amaliyotlarni tashkil etishni ko'rib chiqadi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

Kalit soʻzlar: Temir tanqisligi anemiyasi, laborator diagnostika, gemoglobin darajasi, ferritin, temir konsentratsiyasi, biokimyoviy testlar, qon kasalliklari, erta diagnostika, davolash samaradorligi, temir tanqisligi davolash, dori-darmonlar, klinikal amaliyot.

Kirish.

Temir tanqisligi anemiyasi – bu organizmda temir yetishmasligi natijasida qon tarkibida gemoglobin miqdorining kamayishi bilan kechadigan patologik holat boʻlib, u nafaqat sogʻliq uchun xavf tugʻdiradi, balki insonning mehnat qobiliyati, ruhiy va jismoniy holatiga ham salbiy taʼsir koʻrsatadi. Dunyo sogʻliqni saqlash tashkiloti (DSST) maʼlumotlariga koʻra, har uchinchi ayolda va har beshinchi bolada temir tanqisligi anemiyasi uchraydi. Bu esa ushbu kasallikning global muammo ekanligini koʻrsatadi. Ayniqsa, bolalar, homilador ayollar va keksalar ushbu kasallikka moyil guruh hisoblanadi. Temir tanqisligi anemiyasini aniqlash va uni samarali davolash uchun toʻgʻri va oʻz vaqtida qoʻyilgan tashxis muhim ahamiyatga ega. Bunda laborator diagnostika asosiy oʻrin tutadi. Chunki laboratoriya sharoitida oʻtkaziladigan qon tahlillari orqali kasallikning dastlabki bosqichidanoq aniqlanishi, shuningdek, davolash jarayonining monitoringi mumkin boʻladi. Laborator diagnostika usullari orqali gemoglobin miqdori, temir va ferritin darajasi, qizil qon tanachalari soni va ularning morfologik xususiyatlari aniqlanadi. Mazkur maqolada temir tanqisligi anemiyasining sabablari, klinik belgilari, laborator diagnostikaning ahamiyati hamda zamonaviy davolash usullari haqida batafsil toʻxtalib oʻtiladi. Shu orqali kasallikni erta aniqlash va samarali davolashga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlar yoritiladi.

Asosiy qism.

Temir tanqisligi anemiyasi (TTA) — organizmda temir yetishmasligi tufayli gemoglobin sintezi buzilishi va natijada qonning kislorod tashish qobiliyatining pasayishi bilan kechadigan anemiya shaklidir. Bu kasallik koʻpincha notoʻgʻri ovqatlanish, surunkali ichki qon ketishlar, ovqatdan temirning yomon soʻrilishi yoki organizm ehtiyojining ortishi (homiladorlik, oʻsish davri) kabi omillar natijasida yuzaga keladi. TTA oʻz vaqtida aniqlanmasa, yurak-qon tomir, nerv va immun tizimlarining faoliyatiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin. Temir tanqisligi anemiyasini aniqlashda laborator diagnostika hal qiluvchi rol oʻynaydi. Dastlabki bosqichda umumiy qon tahlili orqali eritrotsitlar soni, gemoglobin darajasi, gematokrit koʻrsatkichi, MCV (oʻrtacha eritrotsit hajmi), MCH (gemoglobinning oʻrtacha miqdori) va MCHC (eritrotsit ichidagi gemoglobinning oʻrtacha konsentratsiyasi) kabi

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

parametrlarga e'tibor qaratiladi. TTA holatlarida odatda gemoglobin past, eritrotsitlar soni kamaygan va ularning hajmi kichraygan (mikrotsitar, gipoxrom anemiya) bo'ladi. Keyingi bosqichda biokimyoviy tahlillar orqali temir metabolizmi baholanadi. Temir tanqisligiga xos laborator ko'rsatkichlar quyidagilardan iborat: Serum temir miqdori – past bo'ladi. Ferritin darajasi – organizmda temir zaxirasining ko'rsatkichi bo'lib, TTAda u keskin kamayadi (normada 30–300 ng/ml bo'lsa, TTAda 10 ng/ml dan past bo'ladi). Transferrin darajasi – ko'payadi, chunki organizm ko'proq temir tashuvchiga ehtiyoj sezadi. Transferrin to'yinganlik darajasi – kamayadi (normada 20–50%, TTAda <15%). Suyak ko'migi aspiratida sideroblastlarning kamayishi – kam hollarda, murakkab diagnostikada qo'llanadi. Temir tanqisligini aniq belgilash bilan birga, uning sababini aniqlash ham muhim: ichki qon ketishlar (masalan, oshqozon-ichak tizimida), parazitlar kasalliklar (ankilostomoz), ayollarda uzoq davom etuvchi hayz ko'rish, yoki homiladorlik davrida temir ehtiyojining ortishi kabi holatlar aniqlanishi kerak. TTAni davolashda asosiy maqsad – organizmdagi temir yetishmovchiligini to'ldirish, gemoglobin darajasini normallashtirish va kasallik sababini bartaraf etishdir. Davolash ikki asosiy yo'nalishda olib boriladi:

1. Etiologik davolash – temir tanqisligiga sabab bo'lgan omillarni aniqlab, ularni bartaraf etish (masalan, qon ketishni to'xtatish, parazitlarni davolash va boshqalar).

2. Patogenetik davolash – temir preparatlari yordamida organizmga temir yetkazib berish.

Eng ko'p qo'llaniladigan temir preparatlari quyidagilar: temir sulfat, temir fumarat, temir glukonat. Bu preparatlar og'iz orqali qabul qilinadi va odatda 3–6 oy davomida beriladi. Og'ir hollarda yoki og'iz orqali qabul qilish mumkin bo'lmagan holatlarda temir preparatlari tomir ichiga yuboriladi (masalan, temir karboksimaltozat yoki temir dekstran). Laborator tahlillar davolash samaradorligini nazorat qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Gemoglobin darajasi odatda davolash boshlanganidan 2–3 hafta o'tib oshishni boshlaydi, ammo ferritin va temir zaxirasi to'liq tiklanishi uchun 2–3 oy kerak bo'ladi. Shu sababli, bemor holati muntazam laborator nazorat ostida bo'lishi lozim. Shuningdek, profilaktik choralar – temirga boy ovqatlar (qizil go'sht, jigar, ismaloq, no'xat, qovoq urug'i va boshqalar) iste'molini oshirish, temirning so'rilishini yaxshilovchi C vitamini bilan birga iste'mol qilish va xavf guruhidagi aholini muntazam tekshiruvdan o'tkazish orqali temir tanqisligi anemiyasining oldini olish mumkin.

Xulosa:

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

Темір танқислиги анемияси – кенг тарқалган, ammo o‘z vaqtida aniqlanmasa og‘ir asoratlarga olib kelishi mumkin bo‘lgan patologik holatdir. Ushbu kasallikni erta aniqlash, sabablarini aniqlab davolash va takrorlanishining oldini olish uchun laborator diagnostika katta ahamiyatga ega. Gemoglobin, ferritin, serum temir, transferrin va boshqa laborator ko‘rsatkichlar orqali temir tanqisligini aniq belgilash, davolash samaradorligini baholash hamda bemor holatini doimiy nazoratda ushlab borish mumkin. Temir tanqisligi anemiyasini samarali davolash nafaqat organizmdagi temir zaxirasini tiklash, balki inson salomatligi va hayot sifatini oshirishda ham muhim o‘rin tutadi. Shu sababli, tibbiyot amaliyotida laborator diagnostika vositalarini keng joriy etish, shifokorlarning bilim va ko‘nikmalarini muntazam yangilab borish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biridir.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Akhmedova D.K. Gematologiya asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston Tibbiyot Akademiyasi nashriyoti, 2020.
2. Karimova S.I. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2019.
3. World Health Organization. Iron Deficiency Anaemia: Assessment, Prevention and Control. – Geneva: WHO, 2001.
4. Guyton A.C., Hall J.E. Textbook of Medical Physiology. – 13th ed. – Philadelphia: Elsevier, 2016.
5. Kasper D.L., Fauci A.S. et al. Harrison's Principles of Internal Medicine. – 20th ed. – New York: McGraw-Hill, 2018.
6. Tortora G.J., Derrickson B.H. Principles of Anatomy and Physiology. – 15th ed. – Wiley, 2017.
7. Nemeth E., Ganz T. Iron homeostasis and its disorders in hereditary anemias. Blood. 2015;125(26):4100–4107.
8. Andrews N.C. Disorders of iron metabolism. N Engl J Med. 1999;341(26):1986–1995.
9. Pavlova L.P. Laboratoriya diagnostikasi asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
10. O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligi. Temir tanqisligi anemiyasini tashxislash va davolash bo‘yicha klinik protokol. – Toshkent, 2022.
11. Hoffbrand A.V., Moss P.A.H. Essential Haematology. – 7th ed. – Wiley-Blackwell, 2016.
12. Zakirova G.T. Qon va qon kasalliklari. – Samarqand: SamMI nashriyoti, 2018.